

ÚSZ-t. Ebben azt is javasolta, hogy a katolikus misékben az ószövetségi leckék helyett inkább a magyar szépirodalom remekeiből olvassanak fel. Értetlenül álltam barátja, Dombi Ferenc írásai felett is, aki HANG könyveiben, isteni sugallatokra hivatkozva a reinkarnációt népszerűsítette. Ezekről eltekintve hálás vagyok Bulányi atyának, Jézus igaz tanújának tartom őt, aki végül is pacifistává tett, nem használok testi erőszakot sem.

Bp., 2017. március 25.

SZALAY LÁSZLÓ PÁL BÖJTI CSIGA

*„Az élet csak vágy, mely sosem teljesezhetik;
nagyobb kívánság, mint amit kívánni lehet.
Az éhség megnevesíti a gyümölcsöt azzal,
hogy elérhetlenné teszi.”
(Pascoaes)*

Anthony Hopkins egy zseni. A jó színészt arról ismerni fel, hogy még azt is élvezettel nézzük, ahogy kiszáll a taxiból, vagy elnyom egy cikket. Mindenki a nagy szerepre áhítozik, amiben igazán meg tudja mutatni magát. A vérbeli aktornak viszont elég a lehetőség, elég a pillanat. Nem vágyik többre csak, hogy elevenné tegye a filmvásznat. Lélekkel tölti meg az előre odakészített kosztümöt, eltűnik a személy és életre kel a szerep. Így történik nem csak a zajos sikertől és díjaktól körülvett A bárányok hallgatnak, a Napok romjai, vagy az Árnyékország esetében, hanem Burt Munroe megformálásánál, A leggyorsabb indiánban. A valós történetet feldolgozó filmben az öreg motoros a sebesség megszállottja. Mindig gyorsabban tempóra ösztönözné a veterán Indiánt, amit maga bütykölt, farigcsált a fészében. Az ő filozófiája az lehetett, hogy mindent a sebességért. A Utahbeli Bonneville gyorsulási pályán, az eddigi rekord megdöntése érdekében, még az életét sem féltette, csak hogy vágya beteljesüljön. 200 mérföld óránként nem kevés, és ő megülte, megtartotta, uralta a gépet, ami oda röpítette, ahol Burt Munroe álmai voltak.

A sebesség, a gyorsulás, az észrevétlen áttűnés egy cél. Nem csak öncél, hanem a távolság, az idő, az információ magabiztos kezelésének ígéretét hordozza. Minden területen azon dolgozunk, hogy a szolgáltatások, a lehetőségek, a kapcsolatok azonnali elérhetőséggel rendelkezzenek. Ma nincs várakozás, a rögvést már nem opció, a most is későnek, darabosnak tűnik. A már történik, az esetleg meggyőző. Míg a XX. század gyorsaságát a robbanómotor, az automobil adta, mint a futurizmus jelképe, addig a XXI. század első másodperceivel az internet versenyzett. A holnap viszont a smart bolygóé, amikor is az okostelefon helyett, minden hasz-

nálati tárgyunkba beültetjük az értelem csíráját. Még ajkunkon sincs a szó, de a ránk szabott környezet, már tudja, mire is van szükségünk...

Ha egy tényező ennyire birtokolja, uralja az életünket, akkor hogyan lehet kibújni alóla? A böjti időszak pontosan ezeknek az ember felé nőtt árnyékok, a természetesség, hasznosság és jóság illúzióját keltő könnyörtelen fáraók hatalmának a megtörését szolgálja. Miként ugorhatnánk le a 600 km/h a jövőbe száguldó elektromágneses vonatról? Megtehetjük-e ezt a lépést úgy, hogy közben nem szegjük nyakunkat, nem esünk el életrevaló lehetőségektől, nem fordítunk hátat a haladásnak? Fejtsük le a görcsberándult öklünket a sebváltóról, ami a következő fokozatot keresi. Tegyük üresbe a járgányt. Hagyjuk a motort, a kenőanyagokat, a fogaskerekeket, a láncszemeket lehűlni. Mi is engedjük a figyelmünk állandó koncentráltóságán.

Mentsük fel az axonjainkat és dendritjeinket. Fogjuk vissza a magas fordulatszámot biztosító kávé, energiaitalt és amfetamint. Bátran hunyjuk le a szemünket. Kezdjük azzal, hogy „aki sokat alszik, keveset él” axiómát hatástalanítjuk. Süllyedjünk bele egy kényelmes ágyba. Ne úgy adjunk találkát Hüpnosznak vagy Morfeusznak, ahogy a japánok teszik, úton-útfélen kidőlve, hanem előkészülve a nyugalom óráira. Nézzük meg az ágyunkat, a hálószobánkat milyen. Hamvas Béla szerint e hely meghittsége eltűnt. Nem lehet náaszt tartani, sem szülni, sem meghalni. Kajüt egzisztenciák vannak, korunk nyelvén kapszulahotelek. A böjtünk legyen figyelemmel arra, hogy álomképekből eleget szippantsunk magunkba.

Maradjunk a zsigeri szükségleteknél. A friss ébredést egy kiváló reggeli tudja megkoronázni. Az étkezésnél is sokat írtak már a minőségről, a mennyiségről, a diétás falatokról. Keveset írtak magáról a tempóról. Pedig lehetnénk a slow food hívei ezekben a hetekben. Ragaszkodva a kicsihez, a nem sietőshöz és a helyihez. Persze ezzel mellőznünk kellene a gyorsétermeket, a tartósított, félkész élelmiszereket. Talán keresve/figyelve azokat a termékeket, amelyek kézművesek, amelyek a közeli tanyákon, farmokon érlelődtek, ezzel ráérzel magára az étel elkészítésének a csínjára. Ha mi magunk is látjuk a termelők odafordulását a földhöz, a jóságokhoz megsejtjük, azt a különleges kapcsolatot, ami a gondos gazdaság és annak művelője között vibrál. Ne akarjunk túl lenni rajta. Ne csak az éhséget üssük el. Vigyünk poézist, vallást az étkezésbe. Kísérletezzünk. Próbálgassuk, kóstolgassuk a falatokat. Legyen tere és ideje az étkezésnek, amit nem osztunk meg más tevékenységgel csak a családdal és a barátokkal. Az 1986-ban elindult mozgalom jelképe a csiga, ahogy egy nem mindennapi magyar kezdeményezése is, a Művészetek Völgyéé.

Alvás, evés, fesztiválozás. Senki nem mondhatja, hogy teljesíthetetlenek a böjti tippek. A fesztivál

alatt megáll az idő. Vagy ha erre nem is képes, csigatempóra vált. A művészet világába belépve a ketyegő Jacques Lemans helyett, napóra gyanánt inkább a mezei kóró vagy egy napraforgó árnyékára figyelsz. Egy másik erőter kezd dominálni a Wi-Fi és a Bluetooth felett. Agyagozhatsz, festhetsz, rajzolhatsz, papírcsónakot eregethatsz, kerámiamanókra nevehetsz. Russel jóslata teljeseedik be, amikor is az emberek vágyat éreznek majd arra, hogy olvassanak, fessenek, kézimunkázzanak. A legfőbb cél, hogy egyszerre csak egy dologgal bíbelődjenek. Közöd lesz a történetekhez, az alkotásban/befogadásban ott vagy. Kevés útipoggyásszal, felszereléssel, elvárással, taktikázással még egy fesztiválnak is lehet üzenete a böjtben. Mert itt nem késhetsz le semmiről, vagy odaérsz, vagy kezdődik valami más.

A Samsara c. film utolsó harmada bemutatja a nyugati világ megállíthatatlan nyüzsgését. Az élet mintha sohasem állna meg. Levegővételre is csak, épp hogy jut idő. Pedig ezt a kellemetlen ütemet mi állítottuk be. Magunkra kényszerítettük a fejlődés ezen formáját, amit a növekedésben és a gyorsaságban tettünk mérhetővé. Embervoltunk több mit a megszerzés, több mint a felhalmozás. A film bemutatja, hogy mindaz, amiért annyit futottunk, törtettünk pusztulásra, szétszerelésre ítéltetik. A böjt megmutathatja, hogy a kevesebb végül több lehet. A csigaház növekedése egyszer csak megáll. De milyen furcsa, hogy nem stagnál, hanem elkezd csökkenni a térfogata. Nem lehet, hogy mi is kisebb hellyel is beérjük ezen a bolygón? Álmokkal, ízekkel, színekkel a sok haszontalanság vonzása csökken, a tekintet tisztul, a gondolat erőre kap. A böjtöd így lesz hasznosabb.

DÓRY ISTVÁN

A HATÁSFOKRÓL...

Azt már a piarista gimnáziumban megtanultam, hogy a hatásfok bonyolult filozófiai fogalom: $W_{\text{hasznos}} / W_{\text{összes}} = \eta$ (vagyis éta). De azt meg kell határozunk, hogy az adott számításban mit tekintünk hasznosnak – és mennyi az összes. Például hasznos munkát végez-e a jól tervezett porszívó, amikor csak fekszik a padlón és levegőt szív, vagy csak a használat idején hasznos?

A filozófiai gondolatok azonban még messzebb vezetnek, ha az egész technológiai rendszer hatásfokát igyekszünk kiszámítani. A mérnökök és fizikusok legjobban a hőerőgépek hatásfokát kedvelik. A motorok és turbínák forgatásakor a hő a szerény 30% körüli hatásfokkal alakul mozgási energiává, mégpedig a kivédhetetlen II. főtétel miatt. Rendezetlen hőből rendezett munkát nem lehet jobb eredménnyel kinyerni. Igen ám, de míg a 30%-on sajnálkozunk, addig nem vesszük észre, hogy az egész rendszerben még nagyobb veszteségek is vannak a hőgép előtt és után.

A műegyetemen képződött mérnökök nosztalgiával emlékeznek vissza a "8 étás formulára", ami az egész erőmű hatásfokát hivatott összeszorozni a fogyó fosszilis források kiaknázásától kezdve, eljuttatva egészen a háztartásokig. Amikor a $W_{\text{összes}}$ -t kezdjük a maga teljességében feltárni, akkor lepődünk meg, hogy az összes kitermelt energiahordozónak mekkora része el sem jut az erőműig, hanem már az első néhány étában elenyészik. De hát hogyan – nem is tocsogunk az olajban, nem érzünk az erőmű környékén gázszagot?

A veszteség már a fogyó fosszilis források kitermelése előtt is jelentkezik. A lelőhelyeket fel kellett fedezni, meg kellett kutatni, a kitermelő kutakat meg kellett fúrni már korábban megtermelt, tisztított, hatásfokvesztéseken átment energiával (ld. EROEI). Aztán már csak tisztítani, finomítani kell, sűríteni, szállítani az erőmű határáig, ami mind-mind rendezett energiával történik. Abból veszünk el energiát, amit fáradtságosan megtermeltünk, vagy korábbi energiatermelésekből biztosítottunk.

Aztán vannak belső veszteségek és hatásfokok az erőmű területén is. Kevesen tudják például, hogy az atomerőmű 500 MW-os blokkjából 50 MW csak arra fordítódik, hogy a generátorokban fenntartsák a mágneses teret. Magyarország legnagyobb fogyasztói mágnesek... Nos, épp a 30%-os Carnot-hatásfok mellett a 70%-os veszteséget (hőként, télen, részben) hasznosítják a paksi lakótelep fűtésére. Nemrég a vonaton beszélgettem egy nyugdíjas katonával. Ők építették a paksi halászfalu mellett a lakótelepet – maguknak, meg az erőmű sok ezernyi dolgozójának. Végül is ezt fűtik, meg a Dunát.

Azután újabb éta-szorozók következnek az erőmű működésével, világításával, beruházásával, amortizációjával, majdani rekultivációjával kapcsolatban, feltéve hogy ezeket közbe-közbe el nem sikkasztják.

De nem is ez a lényeg. Bárki kipróbálhatja zsebszámológéppel – ezt még szép emlékü Kovács Mihály piarista fizikatanáromtól tanultam –, hogy ha összeszorozunk 8 db éta-jellegű 0 és 1 közötti számot, amelyek között egy Carnot-hatásfok is szerepel, akkor kb. mit is kapunk. Úgy 1%-ot. Ez a modern mérnöki tudományunk hatásfoka, beleértve ebbe még azokat a veszteségeket is, amik a transzformátoroknál, távvezetékeknél, elosztó központoknál is óhatatlanul keletkeznek. Elvesztettünk 99%-ot, eljutottunk a mérőórához, a fogyasztóhoz – ...a többi veszteség már az övé.

101%

De még mielőtt továbblépnénk a fogyasztói veszteségekhez, tekintsük meg a megújuló energiák hatásfokát is. Rögtön adódik, hogy ha egy megújuló energia a fogyasztás közelében keletkezik (pl. napelemek), akkor legalább a szállítási, távirányítási veszteségektől megszabadulunk. Általában a legtöbb megújulóra jellemző, hogy igazságosabban van elosztva a népek között, és